

ZVJENJE IN SVET

T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 17.

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 25. APRILA 1938.

DR. HINKO DOLENC (risba E. Justina)

DR. HINKO DOLENC

PESNIKU NOTRANJSKIH GOZDOV IN KRASKE BURJE OB STOLETNICI
NJEGOVEGA ROJSTVA
GIZELA DOLENC

Dne 1. maja poteče sto let, odkar se je na Razdrtem rodil moj ded dr. Hinko Dolenc.*) eden prvih zastopnikov Notranjske na polju lepega slovtva, največji ljubitelj njenih naravnih krasot, njen najboljši poznavatelj in pisatelj.

Zdi se mi umestno, da uvodoma posežem nekoliko nazaj v zgodovino njegovih prednikov; sklicujem se pri tem na izjavo velikega misleca Masaryka: »Za vsakega ima gotovo vrednost, če so njegovi predniki imeli kaj pomena in če so bili dostojni ljudje; tako mi je Tolstoj z navdušenjem razlagal, kakšni izredni možje so bili nekateri njegovi predniki. Smatram za srečno usodo, ako ima kdo v družini ali v sorodstvu tradicijo in lepe vzglede.«

Dr. Hinko Dolenc je iz stare slovenske rodovine. Njegovi pradedje so bili doma iz Sv. Križa ob Jadranski obali, znameniti naselbini slovenskih ribičev. Hinkov stari oče, Matija Dolenc, je vozil pošto v Trst in od tam v Koper in Devtn, dalje iz Trsta v Sezano, Razdrto in Postojno ter iz Razdrtega do Aidovščine. Njegova žena, Ana Marija Ugan pl. Gutshof, je bila rojena v Cerklji. Matiji Dolencu je bilo ponudeno plemstvo s pridevkom »di Santa Croce«, kar pa je v svoji skromnosti odklonil.

Eden njegovih sinov je bil topničarski stotnik, med ostale štiri pa je razdelil gradove: Podbrje pri St. Vidu nad Vipavo, Orehek pri Postojni. Školj pri Škocjanu in veleposestvo na Razdrtem. Sin Leopold, graščak na Školju, je imel že notarski izpit in bil imenovan za notarja v Celovcu, a te službe ni nikoli nastopil; raje je ostal doma, kjer je upravljal svoje posestvo, najraje prebiral Voltaira in hodil na lov. Leopoldov sin Viktor Dolenc, ki se je rodil 1. 1842. na Razdrtem in umrl v Trstu 20. VII. 1887., je ustanovil v Trstu prvo slovensko knjigarno in prvi slovenski list »Edinost«, kateremu je

GIZELA DOLENC

bil tudi urednik. Nadalje je bil tudi predsednik »Delavskega podpornega društva«, starosta Sokola, prvomestnik načelnitva tržaške podružnice CMD in podpredsednik političnega društva »Edinost«. V osmrtnici je pisala »Edinost«, da so primorski Slovenci z njim izgubili nenadomestljivega voditelja in prvaka.

Dr. Hinko Dolenc se je rodil kot sin veleposestnika in poštarja Antona ter Josipine De Leonelli iz Gorice. Ljudsko šolo je dovršil v Postojni, v gimnazijo pa je hodil najprej v Ljubljani, potem v Dunajskem Novem mestu, Gorici in Trstu. Po dokončani sedmi gimnaziji je odšel na Dunaj, da bi študiral tehniko, a najbrž le zato, da bi se sprostil srednješolskih okov. Ko je uvidel, da za tehniko nima poklica, je naslednje leto vstopil v osmi razred gimnazije na Reki, kjer ga je učil slovenščino in grščino profesor in pisatelj Janez Trdina. Ker pa je že okusil akademsko svobodo, se je težko zopet privadil na srednješolsko življenje. V začetku junija je dobil »Consilium abundi« in odšel v Senj, kjer je maturiral 26. VII. 1858 še pred svojimi součenci na Reki. Svoje bivanje v Senju je opisal v »Spominih na maturo«, ki so izšli leta 1883 v »Ljubljanskem Zvonu«. Da je tolikokrat menjal učne zavode, je pač vzrok v njegovem ne-

*) Prvotno ime Dolenc je bilo ponajeno že v rojstnem listu njegovega očeta: Dollentz. V izpričevalih ima: Dolenc in Dolenc (izpr. z Reke in Senja). Sam se je podpisoval Dolenc.

ugnanem temperamentu, zaradi katerega je večkrat prišel v konflikt z disciplinskimi pravili in profesorji. Bil pa je nadarjen, kar dokazuje dejstvo, da je kljub slabemu nravstvenemu popisu, ki mu ga je dala reška gimnazija, po poldrugem mesecu izvrstno maturiral v Senju. K njegovim dobrim redom so profesorji pristavili: »sehr leichte und richtige Auffassung, gründliche und klare Darlegung, vollständige Sicherheit im Ausdrücke, sehr klarer Style« itd. Pravo je študiral na Dunaju in v Gradcu ter bil 29. II. 1864. promoviran za doktorja prava. Kako težko se je ločil od domačih krajev, ko je odhajal na visoko šolo v inozemstvo, je opisal v svojem spisu »Izza mladih leta«.

Neko svoje potovanje na univerzo na Dunaj pa je opisal v spisu »Fidone maman le baron«, izišlem tudi v »Ljubljanskem Zvonu«.

Po končanem študiju je stopil v sodno službo v Ljubljani kot aktuar. V Skofji Loki se je poročil s hčerjo velikega narodnjaka in pesnika Miroslava Vilharja s Kalca. Nato je služil deset let v Ložu kot sodni adjunkt. Na to bivanje spominjajo »Spomini o Cerkljskem jezeru« (»Ljubljanski Zvon«, 1891) in »O gozdu in nekaterih njego-

vih ljudeh« (»Lj. Zvon«, 1903). v katerih živo in zanimivo opisuje življenje v prosti naravi. Od leta 1878 dalje, pa do upokojitve, je živel v Ljubljani.

Bil je štiri leta poslanec v kranjskem deželnem zboru (za Postojno—Vrhniko—Lož) in ljubljanski občinski svetnik; nakar se je odpovedal obema mandatoma in sploh opustil politično kariero. Kot upokojenec se je preselil v svoj rojstni kraj Razdrto, kjer si je bil že pred leti kupil precej veliko posestvo, ki ga je sam oskrboval do svoje smrti 9. decembra 1908.

Dr. Hinko Dolenc je bil navdušen ljubitelj narave, strasten lovec in vesel družabnik. Vse te lastnosti se odražajo tudi v njegovih spisih. Družbo je zabaval s svojimi dobrimi in duhovitimi dovtipi, zanimivim pripovedovanjem in s prepevanjem zlasti narodnih pesmi. Imel je lepo doneč glas in je sodeloval kot član pevskega zbora »Glasbene Matice« v njenih začetkih.

Živel je v tesnih stikih s pisatelji tedanje dobe, z Jurčičem, Levstikom, Levcem, dr. Tavčarjem in Vilharjem; z zadnjim se je v mlajših letih živahno udeleževal narodnega preporoda Notranjske, zlasti je pomagal pri prireditvi slovenskega tabora na Kalcu 1869. Dr. Tavčarju je dajal pobude za

DRUŽINA DR. H. DOLENC

njegovo satiro »4000«, na njegovo so-progo pa se je parkrat obrnil z odpisnim pismom v podlistku »Slov. Naroda«. Levstik, ki je bil tudi некоč domači učitelj njegove žene, je često zahajal v njegovo hišo in posvetil njegovemu sinu Ščitomiru dvojje pesmi, in sicer: »Božič odpisuje Najdihojca« in »Najdihojca palček naš«.

Marsikaj se da posneti iz ohranjene korespondence s prijatelji: dr. Rossitschem iz Ljutomera, dr. Högelsbergerjem, odvetnikom v Fehringu, s sorodnikom Ščitomirom Vilharjem, lesnim trgovcem v Prezidu in bratrancem Rihardom Dolencem, poznejšim ravnateljem poljedelske šole na Grmu, očetom univertzitetnega profesorja dr. Metoda Dolenca.

Z dr. Rossitschem se je seznanil že v Gorici l. 1854., ko sta hodila skupaj v 6. razred tamkajšnje gimnazije. Dr. Högelsbergerja je spoznal najbrže že na graški univerzi, in je imel pozneje v letu 1882., ko se je zdravil v Gleichenbergu, priliko večkrat govoriti z njim. Glavni predmet dopisovanja je bil lov. Dr. Högelsbergerja je seznanjal z našimi domačimi pesmimi, in ga je ta v nekem pismu prosil, naj mu pošlje nekaj lepih slovenskih pesmic, n. pr. »Strunam«, ki bi se dale uglasti za klavir in da ga bo potem pri prihodnjem posetu iznenadil s »Heimatsklänge«. Deset dni po ljubljanskem potresu, l. 1895., mu Högelsberger izraža sočutje nad prestano nesrečo.

Dr. Rossitsch ga je v nekem pismu opominjal, naj ne bo prevelik rusofil, ako hoče napredovati v svoji službi; postane naj dober Avstrijec! Za vzgled naj si vzame različne dvorne in tajne svetnike ter ministre, ki ne bi bili nikoli postali to, kar so, da se niso cedili od pristnega avstrijantstva; te kreature so si dale pri Billrothu izrezati hrbtnico, da so postale bolj gibljive v hrbtu in lahko padale na trebuh pred svojimi maliki. Dr. Rossitsch je bil sam zaveden Avstrijec, kar je sam poudarjal v nekem pismu, in pri tem citiral znane besede Palackega, »da je Avstrija za Evropo potrebna, in da bi si jo morali ustvariti, ako bi je še ne bilo.« Dr. Rossitsch je umrl šele pred nekaj leti v visoki starosti.

Pisma Riharda Dolenca so vsebovala agitacijo za državnozborske volitve l. 1879. Iz njih razvidimo, zakaj je dr. Dolenc takrat propadel, namreč, ker

Ana Marija roj. Učan, stara mati
dr. H. Dolenca

ni hotel trošiti denarja za nečedno agitacijo, kakor je to storil njegov protikandidat. 12. junija 1883. je bil izvoljen za deželnega poslanca. V Ložu, odnosno v Starem trgu pri Ložu je dr. Dolenc l. 1871 ustanovil Čitalnico in društvu nekaj let predsedoval.

1877. je mesto Lož praznovalo 400-letnico obstoja mesta. Dr. Dolenc se je zelo potrudil, da je proslava dostojno in lepo uspela. Ker pa je prisotni okrajni glavar iz Logatca pri slovesnosti sitnaril in hotel celo poslancu dr. Vošnjaku odvzeti besedo, je lansiral dr. Dolenc (seveda ne pod svojim imenom) precej oster dopis v neki nemški list.

V začetku junija 1886. so Nemci odkrili v Ljubljani spomenik Anastaziju Grünu, grofu Auerspergu; ta javni nastop, pri katerem je med drugimi sodelovalo tudi telovadno društvo »Turnverein«, je povzročil med zavednimi Slovenci silne demonstracije. V bližini spomenika je bila gostilna, v kateri so gostje med slavnostjo prav glasno — pri odprtih oknih — prepevali slovenske pesmi. Prav tik gostilne je stalo poslopje okrajnega sodišča in je dr. Dolenc takrat uradoval v sobi nad gostilno; ko so odpeli gostje prvo pesem, jih je pohvalil skozi okno: »Fant-

Matija Dolenc, stari oče dr. H. Dolenca

Je, dobro ste peli.« Nad vsemí temí demonstracijami je graška »Tagespost« v večerni izdaji z dne 9. VI. 1886. izšla svoj žolč in glede dr. Dolenca na koncu svojega članka napisala: »Es geht aus diesen Vorgängen zur Genüge die Verbissenheit dieses Nationalen Jüngers der Themis hervor, der dem engsten Kreise der Gesinnungsgenossen des dr. Taučar angehört, welcher in der ganzen Affaire eine so eigentümliche Rolle spielte.« Vendar si pa nemški turnerji, ki po onem žalostnem izletu na Janče niso delali več nobenih izletov v okolico, tudi v Ljubljani niso upali več javno nastopiti.

★

V svojem spisu »Izza mladih let«, ki je izšel 1882. v »Ljubljanskem Zvonu«, opisuje dr. H. Dolenc »ljudi, ki so pili, peli in zelen gozd ljubili ter živalsko sled po snegu rajši gledali kot svilnat lišp med zidovi«. Gotovo se tudi sam prišteva mednje, saj je tako rad zahajal v njihovo družbo. V tem spisu nam je orisal tudi stare korenine, lovca Janeza in Matevža ter Piženta. »Pri dolgi mizi smo sedeli,« piše, »kmet in gospod, vsak enako veljaven, največ pa tisti, ki se je na lovu najbolj izkazal.« Na drugem mestu zopet lepo opisuje počitek po nekem lovu na Nanosu: »Za nami so puške slonele, na več-

jo steno so bile srne zložene, okolo nas so utrjeni psi ležali, tik pred nami je stala tiha cerkva sv. Jeronima in sonce je le še Triglava vrhe obsevalo in se potapljaló v Jadransko morje. Nikdar ne pozabim prelepi trenutek, vsa radost je bila v tebi.« Ponosen je na svoj lovski plen, ko se mu je 1871. posrečilo ustreliti kralja naših gozdov, kosmatinca medveda, čigar koža je krasila sprejemnico njegovega stanovanja. S ponosom tudi poudarja, »da ni narodna zavest že v prvem hipu nikjer tako lepih in plodonosnih kali pognala kakor v naši vasi,« t. j. na Razdrtem.

V »Spominih na Cerkníško jezero« takoj v začetku živo in čuvstveno slika razgled z Obrha na jezero in Triglav: »Jezero je bilo do dobrega polno in gladko zamrznjeno. Samo ravno pod menoj se je kadilo iz talega brega. Neizmerno lep je bil ta pogled! Prav sebi nasproti vidiš Triglav in vse snežnobeke vrhove, nad katerimi kraljuje ta sivoskalnati pogorski očak in sicer jih vidiš tako od tal in tako blizu, da bi rekel: Cerknica je kar na podnožju teh planin. Cerkníško jezero, Triglav in malo s poti med njima Postojnska jama, in evo ti najzanimivejše naše trojice, s tolikimi čudesi obdarjene domovine!« V tem spisu je tudi lepo orisal ljudske originale, očeta Vraga, Miha Stareča in njegovega sina Simona, »ki je bil možak, dasiravno ga nista krojač in čevljar nikdar premerila. Prišel je na zamrzneno jezero po vseh štirih, kajti rokavi so mu viseli ravno do tal. Strašni materini čevlji so krevsali po ledu in velika očetova kamižola s polhovko nad seboj se je v vrsti dalje pomikala; po končanem lovu pa je Simon odgriznil tak kos kruha in ga po ustih preobročal, da niti čevljem, niti kamižoli ná bilo v sramoto.«

Spis »O gozdu in njegovih prebivalcih« uvršča Šlebinger med njegova najboljša dela. V njem opisuje polharje, gobarje in kunarje. Med drugim nam dovtipno pove, kako enostavno se zjutraj napravi »toaleta« v gozdu: »Sonce je že posijalo in ogenj je pogorel do tal, ko se ti ali kateri tvojih tovarišev prvi oglasi in pove, da je že skrajni čas vstati, da se kaj pospravi po »hiši«. In kako hitro je vse opravljeno! Enkrat se dobro pretegneš, se poprimeš, kjer te je kak kamenček ali kaka vejica nekoliko obtičala, poprasješ se po glavi, potegneš

roki čez obraz in odpravljen, umit in počesan si do kraja.« Ta svoj spis končuje elegično, spominjajoč se svojih lovskih tovarišev, češ, »kukavica, kakor je mekužna, nas bo vendar vse preživela.«

Klasične so tudi njegove »Črtice o burji«, kjer opisuje mladostne spomine na burjo, ki ga obhajajo, ko se pogovarja z njo. »Burjo imam rad in se obilokrat pogovarjam z njo,« piše, »ampak jaz znotraj v gorki sobi, ona pa od zunaj in na dobro zaprtem oknu.« Na koncu se poslavlja od nje kot stare znanke, rekoč: »Dostikrat sva se skušala in priznavam, da končno si ti zmagala. Vendar se ne ločim od tebe in za pečjo te bom še vedno rad poslušal!«

Pisal je tudi podlistke v »Slov. Narodu« pod raznimi psevdonimi kot Krikec, Liberalcec itd., ki pa so večinoma politično-polemičnega značaja. »Sl. Narod« se ga je v nekrologu hvaležno spominjal, češ, »da je še pred nekaj meseci s svojim neusahljivim humorjem napolnil feljton lista, da je bil znan in spoštovan širom svoje domovine, zlasti po Notranjskem in v Ljubljani, da je bil iz stare narodne rodovine, pravi tip kremenitega in zavednega Notranjca in da je bil preveč naroden, da bi se mogel v sodni službi povzpeti na višji klin. Bil je »le bon juge«, kajti sodil ni po mrtvih paragrafih, temveč po duhu gazona, poslušajoč vedno svoje pravično srce. Njegovi spisi v »Ljublianskem Zvonu« in feljtoni v »Slov. Narodu« so gotovo trajne vrednosti zlasti zaradi njih zlatega, pristnoslovenskega humorja.« Upokojeni inšpektor Wester, ki ga zelo ceni kot pripovednika, je sprejel sam v svojo čitanko za II. in III. razred srednjih šol odlomke iz njegovih »Spominov na Cerkniško jezero« in iz »Kraške burje«. Tudi »Ljubl. Zvon« se ga je ob priliki njegove smrti spomnil in pisal o njem: »Rajnik je bil kremenit značaj, a nekaj kremenitega imajo tudi njegovi spisi na sebi. Njegova spisa o Cerknškem jezeru, o gozdu in nekaterih njegovih ljudeh ter njegove črtice o burji se bodo s slastjo čitali še dolgo, dolgo. Bil je rojen pripovednik in le škoda, da se ni bolj posvetil pisateljstvu. Malokateri pisatelj zna tako dobro pogoditi ljudsko govorico, kakor je znal to on, a znal se je poglobiti tudi v mišljenje in čustvovanje preprostega naroda. Obetal je še mnogo, zlasti črtice izza francoskih časov,

MANOM HINKA DOLENCA

*Prlečel si ahasveriti v mladosti,
obšel si krajev nepregleden venec,
a vendar um ti ni bil izgubljenec:
iz rodnih tal je srebal sok sladosti.*

*Bogat duševno več ko pa zadosti,
delil si znanje bratom brai Slovenec.
Najrajši pač, o notranjski Dolenec,
ubiral strune mirne si radosti*

*Proslavil Krasa kršnega si krase,
ki dal je zibko, jama ti Razdrto,
da pokoj boš užival večne čase.*

*Če duh onstransko kdaj pusti lovišče
in zemljo našo radoznal obišče
pri nas opazi marsikje — razdrto*

A Debeljak

žal, da svoje obljube ni mogel izpolniti.«

Šele po njegovi smrti so izšli njegovi »Izbrani spisi«, ki jih je izdala ZKD, medtem ko zbranih spisov do danes še nimamo. Ob tej priliki je napisal pisatelj Ivan Zorec o njih laškavo kritiko, ki se glasi približno tako: »To je tretji snovič zbirke »Prosveti in zabavi« in mislim da je v tej knjižnici to prva izdaja, vredna svojega imena in namena. Iz nje veje neki zdravi mir, neki blagodejen pokoj, vse je tako iskreno naše po vsebini in zlasti po jeziku. Njegovi spisi so pisani čudovito: mirno domače, lepo preprosto, brez lažnjivega pretiravanja in tistega hlinjenega onisovanja narode in njenih pojavov, ki jih pravzaprav nikjer ni. Človek bere in bere in ne ve, ali bi bolj občudoval njegov prenežni dar opazovanja v naravi ali bi strmel nad sočnim, pristno našim jezikovnim zakladom besedi in redkih izrazov. Če bi mogel on odločiti, pravi ta knjiga ne bi morala biti samo v vsaki knjižnici meščanskih in srednjih šol, marveč bi bila naravnost učna knjiga. Kajti izvrstno bi jo potreboval učitelj slovenščine, ker bi lahko uvel iz nje o lepoti in bogastvu našega jezika in o krepkem slogu domačega pripovedovanja. Posluževal bi se je lahko nadalje tudi prirodoslovske učitelj v katehet; tudi kandidatje ljudskega tribunsstva bi mogoče spoznali, kaj je prava demokratičnost. — Knjiga, ki krasno govori o Cerknškem jezeru, zanimivo pripoveduje o notranjskih gozdovih in ljudeh, ki živijo od njih, ter čudovito

nazorno opisuje strahovito kraško burjo, kar prekipeva od silne in pristne poezije v vsakem letnem času zanimive in poučne prirode. Blagor mu, kdor jo še razume!»

★

Čudno, da ni teh odlik in vrlin, ki mu jih priznavajo vsi poznavalci njegovega dela, opazil prof. A. Slodnjak, ki ga v svojem »Pregledu slovenskega slovstva« le mimogrede omenja kot

sotrudnika Tavčarjevih »4000«. Kdor je poznal njegovo šegavost in dovptnost pa tudi pravovernost glede naprednih gesel tedanje dobe, ta bo rad priznal, da je bil dr. H. Dolenc pri »4000« precej udeležen. Da oživimo spomin na njegovo tako zaslužno in priznano delo, ki je v tako ozki zvezi z vso našo Notranjsko, je prav, da se ga temeljiteje spomnimo ob njegovi stoletnici.

O KAČJEM PIKU IN STRUPU

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

Kačji strup je lepljiva, sirupu podobna, prozorna tekočina, večinoma brez, včasih rumenkaste ali zelenkaste barve. Posušen obdrži svojo otrovnost 16 do 22 let, kar s pridom uporabljajo divjaki za svoje puščice. Zato moramo paziti v etnografskih muzejih, če imamo opraviti z zbirkami orožja divjih ljudstev, da se ne ranimo. Tudi spiritovi preparati kač znajo biti nevarni, asistent petrograjskega muzeja je umrl, ko se je ranil s steklom. Opreznost je potrebna tudi pri skeletiranju lobanje. O kemičnem sestavu strupa si znanost še ni povsem na jasnem.

Strup pridobivamo na ta način, da pomolimo razdraženi kači epruveto, ki jo pokriva eucelj, v katerega ugrizne, to je preizkušen način za pridobivanje strupa. Drugi način je ta, da kača vseka na rob kozarca in ob notranji steni steče strup na dno posode. Ako kačo narkotiziramo, ji lahko iztisnemo iz slinovk strup. Kobra izloči pri enem piku približno 1 g strupa; v splošnem je smatrati celo telo kače za strupeno, ker je strupen tudi njen serum. Tudi serum belouške je strupen.

Učinek pika je dvojen. 1. je lokalni. Neposredno po ugrizu nastopijo hude bolečine, pojavi se otok, ki se širi proti trupu. Kmalu se javljajo znaki od strani osrednjega živčevja v obliki slabosti, strahu, težkega dihanja, glavobola, vrtoglavosti, bruhanja. Včasih bruhamo ponesrečenci kri, tudi na blato znajo krvaveti. Smrt nastopi zaradi ohromelosti dihalnega in srčnega centra. To je v glavnem slika po piku evropskih strupenjač, ki je redko smrten. Nevarnost je velika za otroke ali

pa, če zadene zob naravnost v žilo, kjer se strup s krvnim obtokom naglo razširi po telesu. 2. drugačen je učinek po piku kobre (naočarka, najja), ki živi v Afriki in Aziji; v Ameriki in Evropi je ni. Pik kobre ni boleč kakor pri gadu, lokalna reakcija je malenkostna. Okolica rane postaja neobčutljiva, kmalu otrpne cela roka ali noga. V pol do ene ure se pojavi utrujenost, dremavica, bruhanje, jezik in lice ohromita in bolnik umre v 2 do 5 urah zaradi otrpnjenja dihalnega centra v možganih.

Skozi zdravo sluznico (ustno in želodčno) se strup tudi resorbira, kar sklepamo po tem, da nastopajo lahki znaki zastrupljenja; a po tej poti ni take nevarnosti, ker strup prepočasno vstopa v telo in se medtem že izloča skozi ledvice. Zato uživajo divjaki zastrupljeno meso brez škode. Seveda so tudi izjeme. Tako omenja Brandt primer, ko je otrok umrl zaradi kačjega strupa, ki ga je dobil po materinem mleku, potem ko je mater picil gad.

Jakost in potek zastrupljenja zavisi ta od kakovosti in količine strupa, od starosti, konstitucije, spola in rase pičenega. Živali so manj občutljive kakor človek; pes se večinoma opomore, mačka vedno. Nekateri pa so sploh neobčutljivi nasproti piku; tako n. pr. jež proti piku gada, prašič tudi proti piku kobre in klopotače. Sodijo, da varuje prašiča debela plast masti pod kožo. Na plantaže sladkornega trsa spustijo pred žetvijo armado prašičev, da počistijo plantaže od klopotač. Neobčutljive so tudi kače, strupene in nestrupene. Nadalje odloča velikost kače in časovni presledek, po katerem **zapet piči.**

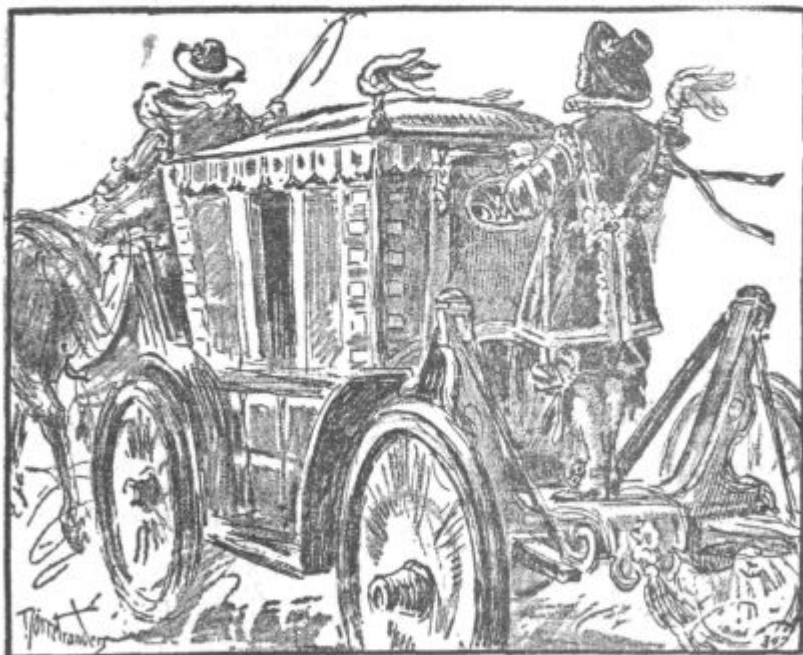
Važno je za laike, da spoznajo, kdo je pičil, žuželka ali kača. Žuželke pičijo vedno z enim ubodom, kača pa s štirimi strupenimi zobmi ali pa samo s prednjima dvema v obliki ••• ali ••• Vedno sta najmanj dva uboda.

Zdravljenje kačjega pika je po večini znano. Izsesavanje strupa z ustnicami ni priporočljivo. Pošten zarez z nožem, da s krvjo odteče strup, izžiganje z žarečim železom ali ogljem, lapisom, tudi z žveplenkami, s smodnikom, kar imamo pač pri roki, vse to so hvalevredne metode. Radikalna metoda je odsekanje ali odrežanje prizadetega uda, kar bi prišlo največ v poštev pri prstih, za večje amputacije bi se skoraj gotovo težko odločili in bi jih tudi ne mogli izvršiti. Dobro je, da

ranjeni ud nad ugrizom podvežemo, čez nekaj časa napravimo prevezo zopet višje v smeri proti strupu, da s tem strup polagoma prehaja v krvni obtok. O alkoholu je sodba različna. Naši Dalmatinci se baje napijejo; o Američanih, Indijcih in Malajcih pripovedujejo, da nimajo preveč strahu pred pikom, ako imajo dovolj žganja pri sebi. Hans Heinz Ewers pripoveduje v svojem »Zauberlehrlingu«, da je ostala Sibylla za vse življenje sključena in izgubila dar govora, ker je izpraznila steklenice z vinom in jih napolnila z vodo in zaradi tega niso mogli nuditi pičenemu Ussolu, ki je bil zaročenec Sibylle, na samoti rešilnega alkohola, ki bi ga po njenem mnenju gotovo rešil smrti. Male količine alko-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS ST. • ILLUSTRIRAL HÖRRETRANDERS • FONATIS NI DOVOLJEN

MOUSQUETON V LIVREJI

»Vojvodinja«, o kateri je govoril Porthos, je bila vdova po nekem odvetniku. Čeprav še ni bila prestara, vendar je bila za dvajset let starejša od svojega »bodočega«. Njen pokojni mož, gospod Coquenard, je bil starec ter so ga morali voziti. Njegova edina strast je bila pretirano varčevanje, kar

se je bralo z obrazov njegovih pisarjev. On sam je dan za dnevom bedel nad veliko skrinjo cekinov.

Po njegovi smrti je prejel Porthos plačilo za svojo vztrajnost. Coquenardova skrinja je vsebovala kar 800.000 frankov. Mousqueton je dobil bogato livrejo. Izpolnila se mu je vroča želja, da je smel stati zadaj na pozlačeni kočiji,

hola so brez dvoma koristne, ker krepijo delovanje živčevja, kar je važno predvsem pri tropskih kačah. Alkohol daje bolniku obenem poguma, kajti duševno stanje je važna postavka pri vseh nevarnih boleznih. Nesporno pa je, da so velike množice alkohola kvarne, ker delujeta potem oba strupa vzporedno, mesto da bi si nasprotovala.

Najboljše zdravilo proti kačjemu piku je serum, ki ga mora imeti vsaka lekarna. Pred leti je bil lekarnar, menda nekje v Črni gori kaznovan z 200.000 dinarji globe, ker ni imel seruma in je ponesrečenec umrl. Lekarnarju ni preostalo drugega, ko da je prodal lekarno, plačal globo in potem — s trebuhom za kruhom. Cepljenja proti kač-

Jemu strupu so se menda posluževali že domorodci. Kako, mi ni znano in zdi se mi tudi malo verjetno. Mogoče so se pustili pikati od malih, nezrelih kač, ki imajo še majhno zalogo strupa. Saj je znano, da čebelarju ne škodi pik čebele, ker je po tolikih pikih imuniziran. Prvi, ki je pričel s serumskim zdravljenjem, je bil Francez Calmette, po katerem imamo tudi cepivo proti tuberkulozi. Imuniziral je konje s kačjim strupom (toxinom) in v krvi konja se je polagoma nabiral protistrup (antitoxin). Strupi poedinih kač se med seboj razlikujejo, zato je potreben serum, ki vsebuje antifoxine vseh kač enega ozemlja. Vsi kraji, oblagodarjeni s strupenimi kačami, imajo kačje farme in serumske zavode, v katerih se

BRAT BAZIN

Aramisa so zares sprejeli v red lazaristov. Po svojem potovanju v Lotaringijo je izginil ter ni več pisal svojim tovarišem.

Morda se spominjate tete našega prijatelja, male tourske branjevke, ki jo je imenovala kraljica Ana Avstrijska svojo sestro. Njegovi prijatelji so

že davno zvedeli, da je istovetna z gospo Chevreuse, ki je bila vdana kraljici ter je morala čez nekaj let bežati v moški obleki, ker bi jo bil sicer ujel kardinal.

Ona je povedala trem prijateljem, da je Aramis v Nancyju storil ... mostan. Njemu je sledil ... ki je postal brat ...

izdeluje ustrezajoči serum. Zavod v San Paolo v Braziliji izdeluje serum, ki je učinkovit proti vsem vrstam domačih strupenjač. V kačjih farmah ali vrtovih gojijo vse vrste domačih kač, ki služijo za pridobivanje seruma. Tako tudi naša »škola narodnog zdravlja« v Zagrebu izdeluje serum (serum antiviperinum) proti našim strupenim kačam.

Podrobna raziskovanja so pokazala, da so toxini kač mnogo bolj zamotano sestavljeni kakor bakterijski strupi. V strupu našega gada (*vipera berus*) je močan krvni strup. Njegov najbližji sorodnik, kraški gad (*vipera macrops*), ki prebiva v Bosni, Hercegovini, Crni gori, razpolaga predvsem z živčnim strupom (neurotoxin). Ti tako imenovani parcialni strupi se menjajo od vrste do vrste in celo med vrsto samo. Nesmiselno bi bilo po vseh opisanih ugotovitvah, da bi pripravljali specifičen serum ene vrste, ker v praksi največkrat ne bi mogli odkriti napačca, recimo v temi, pa tudi iz pomanjkljivega zoološkega znanja mu ne bi mogli opredeliti vrste, da bi uporabili ustrezajoči serum. Pogosto bi se primerilo, da ravno onega seruma, ki bi ga rabili, ne bi imeli pri rokah.

Z dolgotrajno in intenzivno imunizacijo dobivamo serum širokega delovanja, ki vsebuje antitoxine vseh parcialnih strupov. Najlepše uspehe imamo, ako vstrcemo serum takoj po ugrizu in priporočati je, da ga imamo v poletnih mesecih in na sumljivih krajih vedno s seboj. Vojaške ročne lekarne imajo na vojaških vajah po več ampul seruma le žal, da pogosto brez brizgalke, brez katere je serum brez pomena kakor pipa brez tobaka.

Ze stari Grki in Rimljani so pripravljali zdravilna, čarodejna sredstva iz kač, ki so se ohranila v 18. stoletju. Se v zadnjih stoletjih so nabirali kače za lekarne. Tako beremo v starih medicinskih knjigah sledeča sredstva: *Serpentum exuviae*, *Schlangenhäutenbälge* (kačji meh, koža), *dienen in der Wassersucht*; *viperarum spinae*, *Vipern-Rückgrat* (gadova hrbtenica), *werden als eine geblüts-Reinigung angegeben*; nadalje *axungia serpentum*, *Slangenschmalz* (kačja mast), *axungia viperarum*, *Vipern-schmalz* (gadova mast). Tajno in zelo priljubljeno sredstvo je bil theriak, nazvan po Theriaku, osebem zdravniku cesarja Andromaha iz Krete. Na glasu kot najboljši izdelovalci so bili jezuiti v Be-

netkah in Rimu. Theriak so prodajali v srednjem veku razni kramarji (*Theriakskrämer*, *Triackerskrämer*), sestavine, ki so bile rastlinskega in živalskega izvora, torej neka tajna mešanica, so bile pod javnim zdravniškim nadzorstvom, sodim pa, da se je pod theriakom marsikaj prodajalo in ni moglo biti točnih predpisov, ker sicer sredstvo ne bi bilo več tajno. Na starih slikah vidimo debelega bradatega moža, z velikimi naočniki, kako drži kačo (strupeno?) za rep, dokazujoč s tem občinstvu učinkovitost theriaka proti kačjemu strupu. Čeravno je bila morda strupena, mu pri tem, ker jo je držal za rep, ni mogla storiti ničesar hudega. Nadaljnji recepti so bile pečeni gadi, gadova juha, prašek iz posušenega stolčnega srca ali jeter, gadova mast, ki se je uporabljala pri ranah, pri tuberkulozi, pa tudi ničemurne ženske so si mazale z njo obraz, da ne bi dobile nezaželjenih gub.

In danes? Kača se je na terapevtski lestvici zonet pojavila. Otrplost in popolna neobčutljivost uda po piku kobre, je napotilo raziskovalce, da so uporabili cobratoxin proti neznošnim bolečinam, ki jih povzroča rak v brezupnih primerih. Tudi pri drugih nevralgijah so začeli krotiti bolečine s cobratoxinom. Injekcije cobratoxina odpravijo bolečine in od nekaterih strani je bilo slišati, da se rakasta oteklina manjša, da celo izgine. O tem zadnjem, najbolj važnem in najbolj koristnem opazovanju za trpečo človeštvo, na žalost, si mnenja zelo nasprotujejo.

Drugo sredstvo je viperin, mazilo z gadovim strupom. Opazili so, da se to mazilo da uspešno uporabiti proti nahodu in drugim oteklinam nosne sluznice. Pripravno je to, da ga utiram o kožo roke.

Strup čebele se danes rabi proti revmatizmu, strup, ki ga izločajo kožne žleze krastač, odpravi slepoto pri trahomu. Bog zna, katere živali bodo prišle v prihodnosti še na vrsto?

Izvrstnim metodam moderne kemije se imamo zahvaliti, da nam danes ni treba požirati v zdravilne namene kar celih živali ali živalskih organov in natura ali pa se pustiti pikati od čebel. Medicinski kemik izlušči učinkovito sredstvo iz organa in ga dá bolniku v prikupni obliki v roke.

Naši pradedje so uživali hormone, vitamine in strupe v prirodnejši, mi pa jih sprejemamo v prečiščenih in

okusnejši obliki, točno po indikacijah, to se pravi »kdaj« in »koliko«, dočim so oni slepo grabili po sredstvih brez prave orientacije, največkrat brez koristi ali v škodo. In ravno v tem obstaja napredek, ki ga vrši znanost, znanost ni nič drugega kot razum, ki se bori, kakor pravi dr. M. Vidmar, z naključjem.

KOLONIZACIJA ALJASKE

Po katastrofalnih sušah v USA so se velike množice farmerjev odselile na Aljasko. Država je s posebno podporo pripomogla k selitvi in jeseni je bilo na Aljaski, najsevernejši koloniji Zedinjenih držav že 2200 farmerjev s 750 otroci.

V dolini Matanuska, 300 km daleč od mesta Sewarda, se je iznebila gozdov nova ledina. Mladi naseljenci so s plugi in traktorji, ki jih je posodila država, skrbno obdelali iztrebljeno zemljo. Podnebje na tej, 5500 km od San Francisca na sever oddaljeni pokrajini je takšno kakor v severni Norveški.

Mnogo je bilo truda, preden so došleci posekali pragozd, postavili skromne lesene hišice in na preoranih jasih posejali žito. Domačini so prišleke prijazno sprejeli, saj se nadejajo, da bodo podjetni in marljivi ljudje prinesli v deželo več zasluga.

V hudi letošnji ameriški zimi počiva delo na številnih žagah. Pomladi bodo les znova dovažali in postavili vasi za nadaljnje naseljence. Večja lesena poslopja so

E. Grünewald; POMLAD (issorez)

Slovstvo: Alekx Brandt, Grundriss d. Zoologie — Ars medicæ 1935, 1936. Kobragift — Werner, Göschel 383; Reptil. u. Amphib. — Brehm's Tierleben, Lurche, Kriechtiere II. — Hermann Peters, Die deut. Stände in Einzeldarstellg. Band 3, der Arzt — Bohringwerke Morkblätter No. 1 — Dr. Ruebel Friedr., matorna medica 1764.

določili za šole. Vsak farmer je prejel od 35.000 ha določenega ozemlja 20 ha za obdelovanje. Država si je pridržala pravico načina obdelovanja in nasvetov glede posevkov, da tako prepreči nezdravo tekmovanje.

V dolini Matanuska se okrog prvotne naselbine Palmerja odpira civilizaciji deviških svet. Postala bo na Aljaski majhna žitnica in dobaviteljica vseh poljedelskih in domačih proizvodov, ki jih je doslej uvažala sosedna Kanada. —oe

SALJAPIN IN D'ANNUNZIO

Znano je, da se je slavni ruski basist, neprekosljivi Boris Godunov, Mefisto in Don Kihot, ki je sicer znal biti nadvse prijeten, prijazen družabnik in duhovit kramljač, na odru pri skušnji kar brž in ostro sprl z dirigentom ali sopevcem, če se nista mogla takoj zvižvati v njegove muzikalne »muhe« in igralske samoglavosti, ki si jih privoščiti seveda lahko samo interpret njegovega kova.

Tako pripovedujejo pariške »Nouvelles littéraires«, da se je Saljapin nekoč pred vojno spotoma ustavil v Parizu. Prav takrat je Gabriele d'Annunzio prisostvoval skušnjam za svojo znamenito dramo »Mučenštvo svetega Boštjana«. Nek prijatelj obeh je povabil ruskega pevca v gledališče, da bi ga seznanil z italijanskim pesnikom. Ko sta vstopila med skušnjo v parter, je bas nekatastatika preslišala iztočnico in se prepozno pojavila na odru. D'Annunzio se je nad tem strašansko ujezil, prekinil prizor in ubogo figurantko četrte ure obkladal z najsrdečjšimi in najpikrejšimi metaforami.

Saljapin ga je nekaj časa poslušal, potem pa je kar odšel, ne da bi bil predstavljen poetu:

— Temu pa nisem kos, je dejal in se nasmehnil. Kdo bi si bil mislil, da bom v d'Annunziju srečal človeka, ki ima še odurnejši značaj kakor jaz. . .

RINO ALESSI

Življenja klic zahteva,
da mati omedleva
in kakor brez srca
na pot se odrta sin.
O. Župančič

RINO ALESSI

Ti verzi našega največjega sodobnega pesnika bi mogli stati za geslo prvemu izmed obeh igrokazov zadnje Aleksijeve knjige (*L'Argine, La Gatta, Udine, I. D. E. A. — Istituto delle edizioni accademiche*). Dejanje se vrši največ ob Renu blizu Ravenne, nasproti našemu otoku Pagu.

Kakor je cerkev glavna pojava v Hugojevem romanu *Notre-Dame de Paris*, tako je pomemben tu Jez, okoli katerega se nizajo prizori. Junak trodejanke, Zvani, utelesa hrepenenje, kakršno prešinja Prešernovo Lepo Vido nič manj ko Cankarjevo in šandovo vabeče, nekam daleč iz ozkega gnezda. Tak nagon miče zlasti moške. Ni li že Schiller pel: »Der Mann muss hinaus ins feindliche Leben?« Slično težnjo razodeva Alessijev 24letni mladenič s tem, da se, čeprav oče nezakonskemu otroku, noče poročiti, se rajši vdaja godbi ali čaru smelega Scudazéne ter ga naposled omami plavolasa tujka, ki jo je v viharni noči rešil iz močvirja. Z njim pije bratovščino — Brüderschaft imenuje to angleška Ahasverka z ū nam. z u, ker gladko ne ovlada nemščine in ga kliče v Rim. Ta prizor je dušeslovno najbolj tvegan malo je severnjakinj, ki bi meni nič tebi nič upale v podobno pustolovščino. Vendar avtorjeva sposobnost je prikazala dogodek kot mogoč po Balzacovi domisljici: »Notre art consiste à rendre le vral vraisemblable«.

Naš prevoznik Zvani je podlegel njenim urokom. Trdno pričakuje, da pridrži opojna neznanaka ponj v avtu. Ko je ni, se sanjar izlithotapi iz rodne krčme, četudi ga skuša spametiti mati Tuda, umerjena in umirjena, močna in odločna ko Kastelka v Levstikovem Gadjem gnezdu (»An Adder's Nest« ga je poangležila gospa Copelandova).

Kot harmonikar pri hotelski kapeli slednjič opazi svetlo sireno svojih sanj, a ta — poslanikova soproga — zataji svojega oboževalca. Brez upa, skoro brez uma se potajno vrne po šestmesečnem romanju v svojo Romanijo, strelja iz gozda z ukradeno dvocevko na vsak avtomobil, simbol njegove nesreče tako da je v kraju nevarno kot na Krasu med vojno (148). Z romanjolsko popevko ga mama v temi primami na dedovino, a ker je v svojem polblaznem puškarenju ubil človeka, ga skrbna roditeljica za daljšo dobo odpravi iz domačega okolja. Takisto se bo — žrtev čarovnice — spet potikal po belem svetu novi Tirindel. *)

Nastopi so slikoviti dvogovori razgibanj, posebno se zna odrezati vdova Tuda. Značilno za podeželske kroge: ljudje se tako radi izražajo v podobah in pregovori

rih. Tudi Zvani ume krasosloviti kakor pristen Italijan. Ko nudi gostoljubnost tujki, udvorljivo izusti krilatico: *Hiša je majhna, toda v srcu je mesta za vse* (53).

V očrtani žaligri sinejo neredko izprebistrski, jasni trenotki. V naslednji trodejanji pa vlada sama megla in mrakota. Komaj smo se sprijaznili z enim odkritjem, nas dramatik osupi z novim. Prav je povedal oče Dumas: *Gledališče je umetnost priprav (le théâtre est l'art des préparations)*. Za prepadam zine prepad. *Abyssus abyssum invocat*, da vas domislím Davidovega psalma, ali kakor zaključí Friderik Župančičevo »Veroniko Dese-niško« mene je brezna v sebi strah!

Ze v »Jezu« se ženska prisposablja z mačko (16, 118), v drugi drami pa dobiva glavna oseba od tekmece psovko: Mačka. V »Kračju, vrednem kakega Pirandella ali morda še bolj Strindberga, izvemo, da Flavia živí vsa v spominu na ljubica ki ga je njegova žena, obedom nje sestra, pred letom ustrelila. Da ji ni treba iz vile, kjer smo gostadi, se vda gospodarju Robertu. Za njo pa tudi lazi Robertov svak Ippolito, čudak (cervello un' bislacco, ga označuje njegova sestra Anna z izrazom, posnetim po kajkavskem bezjaku, ki je skrčen bezjajak). Ko so si drug drugemu odkrili srce, je in morajo narazen, se jame podirati podprti konec izpodkopane hiše, glasno znamenje razdora v dotedanji družbi.

Skoro vse osebe so mi prenapete. Ako pa naj se priklopim mišljenju katere, si izberem Flavio, nekakšno Zofko Kvedrovo, ki se protivi družabnim lažem, meščanskemu konvencionalizmu: »Človeška postava in pravni smisel zavirata, da bi se zvedeli dogodki življenja, toda ne onemogočata dogodkov« (281).

Rino Alessi, direktor tržaškega »Piccola«, roj. 30. aprila 1885. v Cerviji (Cervia, Romagna), je bil ducejev tovarš v učiteljski šoli (Scuola Normale a Ferlimpoli). Na pobudo Mussolinija, ki je bil tedaj glavni urednik lista *Bodočnost* (*L'Avve-*

nire) v Trentu, je postal in ostal do svetovne vojne ravnatelj bolonjskega jutrnika (Giornale del Mattino).

Kot prostovoljec ob Soči je s svojimi poročili v milanskem »Secolo« zbudil pozornost štaba, ki ga je poklical v vrhovno poveljstvo za vojnega dopisnika. V teh letih se je zavzemal kot novinar za češke legije. Pisal je o njih junaštvu ob Plavi. Od 1919. ureja »Piccolo« ter ima kot politični časnikar velik ugled v Italiji. Lani je zbral svoje politične sestavke v posebne snopiču, kjer najdeš tudi njegove članke o prijateljstvu z Jugoslavijo.

V leposlovje spada komedija Težka pot na oblast (La scalata al potere, 1912). V poslednjih 5 letih je poleg analiziranih dveh umotvorov dal na svetlo še 10 del: Žeja po Bogu (La sete di Dio), Klest in koren (Il ramo e la radice), Barva duše (Il colore dell' anima), La signora Remieu, Savonarola (2 izdaji), Slučaj dr. Hirna (Il caso del dott. Hirn), ki ga pripravljajo v beograjskem gledališču, Polet jastrebov (Il volo degli avvoltoi), Catarina de' Medici Gospa s čipkami (La signora dei merletti). Borko je v Jutru 8. IV. omenil praško uprizoritev grofa Oria (Il conte Aquila).

Razen tega je Alessi dosegel čedne uspehe še v Franciji in v Madžarski. Dr. Tresić-Pavičić mu je posvetil celo knjigo. Ta je lani izšla v Vidmu pod naslovom: Il teatro di Rino Alessi (in collaborazione con Emilio Marcuzzi, del croato di Ante Tresić-Pavičić).

A. Debeljak

*) Slovstven ocvirek za primerjalce (komparatiste), n. pr. za drja Ocvirka, bo bajka o Tirindelu, vitezu brez madeža in brez bojzani, ki po svojem imenu spominja Parcivalovega pradedu Titurela, po svojem prilastku pa Lavissovega Bayarda, o katerem govori nazadnje pač Franc Nohain, Bayard ou de la gentillesse française, Paris, 1934.

Od naših slovensko-narodnih idealov ne odnehamo, ako se ves svet na nas podere in nihče nam ne more reči, da nismo na pošteni poti, a vsak gost nam je ljub in drag, ki nas spoštuje kot Slovence. Kot gosta bomo vsakega prijazno sprejeli, ki si pride ogledat našo krasno, čudespolno deželo in naše glavno mesto, ki vzrača tako lepo izpod razvalin.

Dr. H. Dolenc (1892)

PREDSEDNIŠKA KNJIZNICA

Poslopje v ulici Downing Street 10 v Londonu je bivališče ministrskega predsednika. Ko je tam stanoval Ramsay Mac Donald, mu je šinilo na um, da bi ondi osnoval knjižnico, sestavljeno zgolj iz del, ki bi jih poklonili njegovi bivši in sedanji tovariši. Obrnil se je torej na vse druge zastran daril, sam pa je žrtvoval 3 svoje knjige: biografijo svoje žene, zbirko svojih ameriških govorov in snopič »Pohajkovanje in izletje«.

Poslej so vsi, ki so bivali v Downing Streetu, hodili po njegovih stopinjah. Tako najdeš tam ob veliki vrsti drugih del »Histoire du peuple anglais«, ki jo je pisal Jusserand, bivši francoski veleposlanik v Washingtonu, podaril pa Wedgwood Benn. Enako »Spomini« Lloyda Georgea, avtorjev dar. Pesništvo je močno zastopano z različni cvetniki, zlasti z »Oxfordsko knjigo angleških verzov«, podarek lorda Snowdena. Slednji snopič nosi znak exlibris, umotvor slikarja W. Rothensteina, ki je predočil pročelje omenjenega poslopja in v okviru vpletel latinski napis: »Laborantibus portus et refugium bibliotheca« (delavnim je knjižnica pristan in zavetje). Na spodnjem koncu vidiš podoben okvir (cartouche) z besedilom: »Prime Ministers Library« in niže belo liso za darovalčev podpis.

N. K.

KNJIGE IN BEVIJE

Uredništvo je prejelo:

ZDRAVNIŠKI VESTNIK, strokovno glasilo slovenskega zdravništva, leto X, št. 2. vsebuje naslednje prispevke: dr. A. Košir: O novem povzročitelju raka; dr. B. Škerl: Antropologija v službi socialne medicine; konec dr. Kaminovega članka o Socobnem zdravljenju duševnih bolezni; dr. B. Dragaš, Skupine otrok in mladostnikov kot zdravstveni, pedološki in psihološki problem, nadalje rubriko »Iz prakse« (s prispevki dr. J. Beška. Zanimiv primer ascari-doze, dr. M. Kremžar, Primer avtohtone malarije, dr. Fr. Smerdu, o teorganizaciji zdravstvene službe na deželi, dr. Fr. Slivnik, Oskrba Slovenije z bolnicami ter arh. Iv. Zupan, Dom zdravnikov). V rubriki »Pomenika«, je zanimiva polemika med dr. Hribarjem in dr. M. Cerničem. Zvezek vsebuje še vrsto strokovnih poročil. Hudi jezikovni pogrčki kakor n. pr. »človek« ne morejo zmanjšati pomena in ugleda, ki ga »živa« Zdravniški vestnik med medicincem in laiki. Naroča se na Golniku in stane celoletno za nezdravnike 90 din.

EVGENIKA priloga »Zdravniškega vestnika«, 1. IV. št. 1 vsebuje članek dr. B. Škerija »Pithecanthropus erectus« (ob 80-letnici rojstva Eugena Dubosa), o katerem je poročal isti avtor tudi v našem obzorniku. Članek vsebuje zanimive slike. L. Pipp poroča o nazadovanju rojstev, o porasti povprečne starosti in o narodnem gospodarstvu. G. Tomazič nadaljuje svoje razprave to pot pod naslovom Dedovanje heterocigotnih lastnosti pri potomcih prvega rodu.

DELO PROTI TUBERKULOZI! leto IV, št. 2. ne zaostaja za dovedenimi številkami. Dr. Fr. Radšej piše o Problemih tuberkuloze v Meriboru in njegovi širši okolici, dr. P. Smerdu o Zdravstvenih problemih Notranjske, dr. Val. Varl o Jetiki v Meriboru. V zadnji številki obljubljenega nadaljevanja tudi v tem zvezku, žal ni. Lut, ki bi ga morali podpirati vsi, katerim je do iztrebljenja te ljudske bolezni, stane celoletno samo 10 din. Naroča se v Ljubljani pri Narodni protituberkulozni ligi.

NAŠI PSI, ilustrirano strokovno glasilo za vzrejo in vzgojo psov vsem pasem, I. II. št. 1. vsebuje za vse ljubitelje psov v Ljubljani interesantno poročilo K novemu pravilniku o občinski taksi na pse. Nadalje: Naš jazbecar kot univerzalen pes, Veterinarsko zdravstvene razmere pri nas z ozirom na psa (dr. P. Kovač), Nekaj o psih pretepačih in Državne vesti. List se naroča pri upravi v Ljubljani, Grablovičeva 8.

FOTOAMATER

Pri nočnih posnetkih

podamo nočno razpoloženje na bolj prepričljiv način, če spravimo v sliko tudi kakšno razsvetljeno okno ali pa več takšnih oken. Večje mrtve ploskve na ta način poživimo. Te posnetke je treba naposled krepko kopirati ozir. povečati.

Kinematografski posnetki s samim barvnim filmom bi bili za povprečnega amaterja malo predragi. In potem tudi ni nujno potrebno, da bi prav vsak prizor snemali v naravnih barvah, marsikateri se da nemara še učinkoviteje napraviti v črno-beli tehniki. Toda če menjavamo barvne in črno-bele prizore, moramo delati med obemá vrstama prehode. Ne učinkuje dobro, če sledi barvnemu prizoru neposredno črno-bel prizor in narobe. Najpreprostejši prehod iz črno-belega prizora v barvni si naredimo z napisom, ki ga obarvamo (otenjimo) ali pa po barvnih predlogah posnemamo na film za naravne barve. Ob koncu kakšnega barvnega prizora vzamemo spet črno-bel napis in dobimo na ta način nov prehod.

Za portretne posnetke na prostem

je pomladni čas, kakor pravilno ugotavljajo »Photoblätter«, najugodnejši. Sonce ne sije še prejarko in pogostoma daje za lahko meglico, baš tisto razsvetljava, ki je za plastično podajanje glav tako primerna. Ker lahko delamo z velikimi zaslonkami, dobimo kratke osvetlitvene čase in uporabimo tudi botrobedno sito. Možna zaslonitev za take posnetke ni priporočljiva, ker dobimo stadje potem čisti preostro.

Najboljši čas za snemanje je tudi v tej dobi zgodaj predpoldne ali pa tudi malo kasneje popoldne. To velja sicer v splošnem za vse posnetke na prostem. Opoldanska svetloba je običajno pretrda.

Popravi: V prejšnji številki »Zisac« v rubriki »Fotomater« se glasi naslov prve notice seveda »Črn motni lak za les« in ne »za lase«.

★

Fotoklub Ljubljana: V ponedeljek ob 18. sestanku eksekutivne razstavnega odbora na velerajmu. V torek in petek običajna večerja. V nedeljo skupni izlet.

Šolski: V torek 26. ob 20. skiptično predavanje g. K. Kocijančiča »Deset let s fotografsko kamero« v kinematografski dvorani pod okriljem podružnice Slovenskega planinskega društva.

Fotoklub Maribor: Člane in prijatelje kluba vabimo na novo skiptično predavanje, ki ga bo imel v četrtek 28. t. m. ob 20. na meščanski šoli g. K. Kocijančič. Vstop prost.

Phototechnika družbe Zeiss Ikon obvelja v svoji drugi številki članek o »Pravici do lastne slike«, v katerem poljskoizve znani fotografski publicist Fritz Hansson nekatere temeljne določbe avtorskega prava z ozirom na fotografiranje, ki veljajo tudi na naše amaterje. Opozorjamo tudi na zanimivi, izvirno ilustrirani članek o snemanju motornih koles ponoči.

»Photoblätter« imajo izvirno ilustriran članek o fotografiranju v pomladnem času, opozorjamo pa pred vsem na krasno serijo posnetkov iz šolskega življenja z dvema člankoma, ki razpravljata o vzgoji fotografirajočega naraščaja v šolah. Leonard Missone piše o svojem novem postopku plemenitega tiska, o mediobromu.

FILATELIJA

Nove znamke po vsem svetu

MALAJSKA ZVEZA: Izdana je bila nova portovna znamka po 50 centov v črni barvi.

SALVADOR: Izdani so bili trije frankovni provizoriji. Karminasta znamka po 5 centov je dobila pretisk »1«, rumeno oranžna po 10 c. pretisk »2« in olivno rjava po 15 c. pretisk »8«.

SEVERNA RODEZIJA: S sliko kralja Jurija VI. in brez napisu »Postage & Revenue« je izšla nova serija znamk z naslednjimi vrednotami: zeleno po ¼ pennyja, rdečo po 1 p., karminasto po 1½ p., rumeno rjavo po 2 p., svetlo sinjo po 3 p., vijoličasto po 4 p., škrljasto sivo po 6 p., rumeno rjavo in črno po 1 šling. rjavo in svetlo sinjo po 2½ š., vijoličasto in sinjo po 3 š., škrljasto sivo in vijoličasto po 5 š., lilasto in črno po 10 š. ter karminasto in lilasto po 1 funt.

SEYCHELLI: Izšla je nova serija znamk s sliko kralja Jurija VI. Vrednote so naslednje: rdeče rjava pa 2 centa, zelena po 3 c., oranžna po 6 c., rdeča po 9 c., lilasta po 12 c., sinja po 20 c., rumeno rjava po 25 c., rdeče rjava po 45 c., lilasto rjava po 50 c., rumeno zelena po 1 rupijo, svetlo sinja po 1,50 r., olivno rjava po 2,25 r. in rdeča po 5 r.

STRAITS SETTLEMENTS: Izdane so bile nadaljnje vrednote nove serije frankovnih znamk s sliko Jurija VI., in sicer siva po 5 centov črna na sesenem papirju po 50 c., rdeča in črna na sinjem papirju po 1 dolar, rdeča in zelena po 2 d. ter rdeča in zelena na svetlo zelenem papirju po 5 d.

ŠPANIJA: Vlada je izdala frankovno znamko po 10 centimov v sinje zeleni barvi s sliko pesnice Mariane Pineo. — Razen tega je izšla še posebna znamka v korist bradilcem Madrida v svetlo sinji barvi za 45 centimov + 2 peseti. Ista znamka je dobila tudi črn pretisk »AEREO + 5 Ptas« in se uporablja za letalsko pošto. — Uporniki so izdali temno zeleno znamko po 15 centimov in rdečo po 30 c. s sliko Ferdinanda Katoliškega.

URUGVAJ: Izšla je nova svetlo sinja frankovna znamka po 12 centavov.

IZ FILMSKEGA SVETA

Greta Garbo

Ko se je pokazala izvrstno interpretinjo v »Mariji Walewski«, sijajni sliki iz Napoleoneve dobe, bo velika umetnica nastopila v sodobni komediji. »Roman Marguerite Gautier« neizpodbitno razodeva, da je Greta nadarjena za igravo. Zato smatrajo proizvodniki studijev Metro Goldwyn Mayer, da bo nje prihodnji film iz sodobnih del, ki bo ožaril božansko umetnico v novi luči. Imenitno satiro, ki se godi na Ruskem in v Parizu, so pokazali vedeti, ki se kar navdušuje za to snov.

Težko je najti snovi za tako pomembno vedeto, kakršna je Greta Garbo. Zato so dosedanja scenarija vzeti iz znamenitih zgodovinskih dogodkov ali velikih klasikov literature. Filmska diva sama je soodločilna pri določitvi predmetov. Mnogi novejši filmi so bili posneti po nje nasvetu. L. 1935. je čitala oba zvezka, ki ju je poljski romanopisec Gasiorowski napisal o ljubezni Napoleona do grofice Walewske in na njeno prigovarjanje so podjetniki nabavili to delo za snemanje. Ta trak opisuje vso idilo med cesarjem in lepo Poljakinjo, od Napoleonovega prihoda na Poljsko l. 1808. pa do odhoda na Sv. Heleno.

Charles Boyer, ki je utelesil slavnega Korščana, je prejel neomejeno priznanje tiska. Garbo sama ni bila nikoli tako krasna, nikdar toliko igralka kot v vlogi žene, ki je plemenito in nesebično ljubila Napoleona.

Amerika krona »zvezde« l. 1933

Največje kinematografske tvrdke v Hollywoodu so imenovale zastopnika pri aeropaga ali razodišču, ki naj določi »zvezde« l. 1933.

Razpredelnica je tale: na čelu vsem stoji 19-letna Avstralka Mary Maguire in z njo Annabella. Nadaljnje izvoljenke so: Phyllis Welch, Annabella, Olympe Brana, Ann Rutherford, Florence George, John Woodbury, Mary Merguire. . . Za l. 1937. pa je 14-letna Judy Gariandova sestavila spisek najboljših igralcev-otrok. Tu so njih imena in filmi, kjer so nastopali: Freddie Bartholomew v Hrabrih kapitanih Shirley Temple v Heidi, Deanna Durbinova v Sto mož in eno dekle, dvočlana Mauchova v Kraljevič in ubožec, Jackie Cooper v Pouličniku (Boy of the Streets), Mickey Rooney v Čistokrvni ne jokajo, Jane Withers v 44 očetov, Bonita Granville v Pomladnem dnevu, Gabriel Dell v Neodločnem koncu (Dead end). Judy je pozabila le eno darovito dete: sebe samo. N.

SAMPONIZIRANJE LAS

V svoji knjigi »O ženski lepotic«, napisani po angleško in natisnjeni l. 1858, v New Yorku, pripoveduje Lola Montès, grofica Landsfeldska, obenem ljubovnica bavarskega kralja: »Ameriška šoga, da si pogosto

šamponiziramo glavo ali da si jo umivamo z milom in vodo, uničuje njeno krasoto. Ponovna raba mila naposled predrugači barvo las v zamazan, rumenkast odtonek, ako že ne povzroči hujše nezgode.«

Šamponiziranje — v anglosaksonščini »shampooing« od indskega čumpna = stiskati, mečkati — se je po 1581. izpopolnilo in postalo vsakdanji običaj, ki se je prenesel čez Atlantik in na srečo ne gonohi našega lasišča. Strah Lote Montesove torej ni bil osnovan. nk

PRAKTICNE NOVOTE

Stroj za odpiranje škatel

Pločevinaste škatle za vsakovrstne konzerve in jedi imajo najrazličnejše oblike in velikosti. Priprav za odpiranje teh škatel je nešteto, imajo pa večinoma napako, da

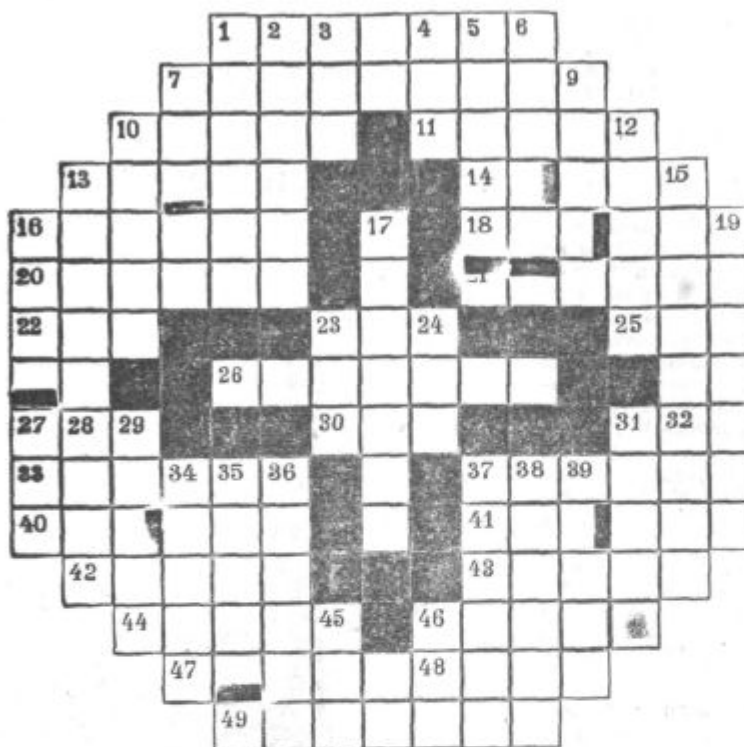
odpirajo samo škatle določene oblike ali pa da pokvarijo rob škatle, tako da utegnejo priti drobci kovine v jed. Včasih se pri odpiranju tudi ranijo. Novi odpiralni stroj odpira brez posebne naravnave škatle vsake velikosti in oblike, pri tem pa deluje tako spretno, da škatlo drži, jo samodelno obrača in pri tem odpira, razen tega pa zgiba rezno plošev, tako da se ne moreš raniti in da je tudi škatla še nadalje uporabna. Priprava je izdelana zelo stabilno, zavzema le malo prostora in ti je treba po letih izmenjati le zobato kolo ter rezilo. tr

RESITEV VELIKONOČNE KRIZANKE
V ST. 15

Vodoravno: Trlep, emori, sitis, njega, iskren, edini, rojec, enake.—N a v p i k: Tesnière, loterija, Pisanice. — Za nagrado so bili izrebrani: Fr. Bolha, postajni načelnik Sv. Jurij pri Celju; Slavko Dakskobler, Montichiari (Italija) in Fr. Rupnik, Ljubljana.

ESPERANTOVSKA KRIŽANKA

Pinguis

Vodoravno: 1. italijanska jed iz kornice, 7. mednarodni pomožni jezik, ki ga je sestavil dr. Zamenhof, 10. zapreka, 11. najboljša igra pri taroku, 13. vedro, gnjat, 14. romanski 2. spolnik (tudi znak v somnilizaciji, ali kratica za lantan) + abesinski knez, carski namest., 16. smehljaj, usmeh, 18. konic + rtiči, 20. sila, nuja, naravni zakon, usoda (grško, podvojen koren »anek« = stiskati, mučiti), 21. imence za brata, 22. smučič (švedsko in mednarodno), 23. selo, 25. kratica za Universum film Akt. Gesellschaft, 26. gora, ki je plana — brez drevja in rodu, 27. kratica za numero, 30. pokoj, 31. črnilo (angleško, prim. češko

inkoust), 33. samostalnik iz glagola skočiti, 37. mast, tolaščoba, 40. kitajski grm in pijača + grško »uho« v znanstvenih zloženkah, 41. krstno ime pisatelja dr. Sorlija + tvor, ulje (srbhr. iz arab.), 42. temelj (po izreki), 43. oster (deležnik od »bosti«), 44. tvorilo, model, 46. semenj, 47. krstno ime katoliškega protireformatorja (v svetem pismu se odlikuje po nejeveri) in 48. njegov priimek (na ljubljanski stolnici ima podobno), 49. trpni deležnik od »obtesatic«.

Navpik: kužek, 2. oprema, 3. krstno ime pisateljice Faturjeve (v lat. = levinja), 4. staroslovansko bivališče mrtvih, 5. klada, na kateri sekamo, 6. pogorje v Maroku, tudi zemljevid, 7. Adamova žena, 9. prestavljene črke besede aorta, 10. pariško nabrežje, znano diplomatom (končni ipylon nadomestiti z i), 12. estonski izraz za mesto Dorpat (rusko Jurjevica), 13. hudci v Cankarjevem »Pohujšanju«, drugače dogovor med papežem in kako državo glede cerkveno političnih odnošajev, 15. priimek slovenskega odvetnika v Beogradu, dr. Jakoba S., ki je poesperantil v verzih Cankarjevoga Hlapca Jerneja, 16. nastava, 17. meja v srbhrv., 19. prva črka imena in priimek slovenskega pisatelja z Vrhnike, 23. dajalnik osebnega zaimka v množini, 24. mlečni izdelek, 27. prihaja za dnevom, 29. del voza, okoli katerega teče kolo + odmev (spojeno zveni kakor hrvaško mesto), 31. oblika od »iskatic«, 34. del konjske vprege, 35. mavrski general v beneški službi, glavna oseba Sekspirove tragedije, posebitev ljubosumnosti, 36. je odkril Ameriko, 37. reka, ki teče skozi Rim, 38. prekajen; tudi za ovijanje pripraven, 39. lahko valjana, dlakava volnena tkanina, 45. pri šahu posebna vrsta remisa, tudi Patachonov tovariš, 46. bivša kratica za Jugoslavijo. — Za pravilno rešitev so predpisane tri nagrade v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati (ne na izrezkih)! na uredništvo »Življenja in sveta« najkasneje v osmih dneh.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON št. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA IN LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRAN JERAN. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.— po raznašalcih dostavljeno Din 5.—